

محمد توسلی غرجستانی □

سخن نخست

ما و ضرورت تکریم پیش کسوتان بصیرت و آگاهی

می‌توانند برای آینده خود چشم‌انداز و اهداف روشن و راهگشا تعریف نمایند.

در تاریخ خونین و غمبار هزاره‌ها و شیعیان افغانستان بجز در یک مقطع تاریخی، در بقیه ادوار تاریخی این دو شرط به‌طور همزمان وجود نداشته‌اند. در بسیاری از مقاطع بخصوص پس از قتل عام ۶۲ درصدی مردم هزاره توسط حکومت عبدالرحمان خان افراد شاخص و تأثیرگذار این قوم به محاق رفتند زیرا در آن تراژیدی خونین و غمبار بسیاری از سران و افراد تأثیرگذار هزاره یکی پی دیگری نیست و نابود شدند. در برخی از مقاطع تاریخی که افراد نخبه و شاخص در این جامعه ظهور و بروز کردند، به دلیل فقدان شرط دوم یعنی آگاهی جامعه و اثرپذیری آن، تأثیرگذاری آنان در تحولات سیاسی و اجتماعی اندک بوده و از این رو نمی‌توانستند اثر ماندگار بر جای بگذارند. تنها در یک مقطع تاریخی است که هر دو شرط محقق شده‌اند

جوامع و ملت‌ها همیشه خالی از افراد شاخص و تأثیرگذار نیست. آگاهی و موفقیت هر جامعه به‌گونه‌ای در گرو وجود این افراد می‌باشد. هویت سیاسی، فرهنگی و اجتماعی ملی و ملیتی یک جامعه با تلاش پیگیر نخبگان و افراد شاخص آن شکل گرفته و احیا می‌شود. مردم و کشور ما نیز از این قاعده و اصل مستثنی نیستند و اگر بخواهند به هویت سیاسی، فرهنگی و اجتماعی خود پی ببرند و برسند، نیازمند توجه به گذشته و شناخت افراد اثرگذار بر تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی آنان می‌باشد، زیرا احیای هویت ملت‌ها و شناخت آن دو بال هم‌مطراز لازم دارد؛ نخبگان و افراد شاخص که آگاهی را در ابعاد مختلف در جامعه بگسترانند (شرط لازم) و از سوی دیگر جامعه ظرفیت پذیرش و گسترش آن را داشته و تبدیل به مسئولیت‌همگانی نمایند (شرط کافی). بنابراین تا زمانی که نسل جوان و پرتحرک امروز از گذشته خود آگاهی کافی نداشته باشند

که هم افراد شاخص و تأثیرگذار در جامعه حضور داشته و هم مردم آگاهی نسبی نسبت به سرنوشت خود پیدا کرده بودند. این مقطع تاریخی را می‌توان برهه زمان تشکیل حزب وحدت اسلامی در سال ۱۳۶۸ تا پایان سال ۱۳۷۲ دانست که در این مقطع هر دو شرط هم‌زمان وجود داشته‌اند. برجسته‌ترین و تأثیرگذارترین فرد در جامعه خود در این مقطع تاریخی استاد شهید عبدالعلی مزاری است. شهید مزاری در زمانه‌ای مسئولیت حزب وحدت اسلامی را عهده‌دار شد که هویت جمعی مردم هزاره توسط سایر احزاب هفتگانه مستقر در پاکستان و حکومت موقت برآمده از آنان نادیده گرفته شده بود و در واقع همان سیاست حذف و بایکوت دوره عبدالرحمان خان و سایر امرای افغانستان یکبار دیگر پس از خروج نیروهای نظامی اتحاد جماهیر شوروی سابق از افغانستان و در آستانه پیروزی مجاهدین بر حکومت کابل، تداوم یافت.

علی‌رغم این چالش‌ها و تداوم تبعیض و ستم، رهبر شهید در دو جبهه خوب درخشید؛ جبهه نظامی و مقاومت جانانه دو ساله در غرب کابل که با آگاهی مردم پشتیبانی می‌شد و جبهه فرهنگی. روی این ملحوظ رهبر شهید اهمیت و جایگاه مبارزه نرم و فرهنگی را به هیچ‌وجه کمتر از مبارزه نظامی و مسلحانه برای احقاق حقوق مردم و احیای هویت آنان ندانسته، اگر بیشتر نمی‌دانست. در واقع آنچه در جبهه فرهنگی در طول دوران مبارزاتی مردم افغانستان علیه اشغال‌گران روسی و سپس انحصارطلب‌ها، انجام شده است بخش عمده مدیریت کلان آن بر بنیاد طرح و تلاش رهبر شهید استاد مزاری بوده است. یکی از کسانی که در واقع محصول نگاه ژرف و بلند شهید مزاری در حوزه فرهنگی و تاریخی است، زنده‌یاد بصیراحمد دولت‌آبادی است.

دولت‌آبادی مکرراً خود به این موضوع اعتراف کرده که رهبر شهید استاد عبدالعلی مزاری بود که قلم را به دستم داد تا روایتگر یک قرن رنج و ستم، تبعیض و نابرابری که بر مردم هزاره رفته بود، باشم. دولت‌آبادی با الهام از گذشته بخصوص از نوشته‌ها و آثار کاتب و آنچه که خود از نزدیک لمس کرده بود و درک، به خلق روایت و برآفتاب کردن ستم و تبعیض حاکمان گذشته بر مردم هزاره، همت گماشت. در واقع با تلاش شبانه روزی دولت‌آبادی و سایر افراد برجسته فرهنگی و شاخص با هدایت و راهنمایی استاد مزاری بود که «سراج‌التواریخ» علامه فیض‌محمد کاتب به اندرون خانه‌های بسیاری

از هزاره‌ها راه یافت و جرقه خودآگاهی آغاز شد.

بصیراحمد چند ویژگی برجسته داشت که از وی یک فرد شاخص، نخبه و اثرگذار بر نسل جوان و تحصیل کرده و عموم جامعه بر جای گذاشت که به صورت مختصر به این ویژگی‌ها اشاره می‌شود.

۱. درک ستم و نابرابری

دولت‌آبادی که خود قربانی کوچ اجباری و تصرف زمین آبی در ارزگان، دایه و فولاد توسط عبدالرحمان بود، ستم، نابرابری و تبعیض قومی را با عمق جان درک کرده بود و برای زدودن و کاهش این ستم و نابرابری آگاهی جامعه از وضعیت گذشته و حال، برای رسیدن به آینده‌عاری از خشونت و نابرابری را تنها راه حل می‌دانست و برای تحقق این هدف در طول حیات خود به درستی مبارزه قلمی کرد که آثار و پیامدهای آن برای نسل‌ها و سال‌های آینده ماندگار خواهد بود.

۲. دلبستگی به عدالت خواهی

از نوشته‌ها و گفتگوهای بصیراحمد پیداست که وی تحقق عدالت اجتماعی و زدودن ستم و نابرابری را تنها راه انسانی‌سازی سیاست در افغانستان دانسته و در این راه علی‌رغم تحولات سیاسی و اجتماعی و تغییر در رهبری هزاره‌ها و تغییر اولویت‌ها در اهداف و آرمان‌ها، پای آرمان و هدفی که از رهبر شهید استاد مزاری آموخته بود تا پای جان ایستاد و در مقابل فرصت‌ها و موقعیت‌های سیاسی و اجتماعی دیگر کرنش نکرد و هدف خود را به درستی تعقیب نموده و بر بی‌تفاوتی اربابان زر و زور قومش نسبت به آن اهداف و آرمان‌ها به درستی نهیب زد و کوتاه نیامد.

۳. تلاش و استقامت

پشت‌کار و تلاش دولت‌آبادی زبان‌زد همه دوستان و آشنایان وی است. علی‌رغم این‌که وی از تحصیلات اکادمیک عالی کمی برخوردار بود اما بر اثر استقامت و تلاش خود به زودی جایگاه خود را در میان اقران خود پیدا کرد. تلاش و پشت‌کار دولت‌آبادی در مجله حبل‌الله که ۱۴ سال فعالیت نشراتی داشت و همچنین حضور مؤثر و دوامدار وی در سایر نشریات مثل پیام مستضعفین، سراج، صراط و هفته‌نامه وحدت

عدالت اجتماعی و نشر آگاهی در جامعه است، به گرامی‌داشت و تجلیل از شخصیت‌های اثرگذار سیاسی، علمی، فرهنگی و اجتماعی پرداخته است. نشر و چاپ آثار برخی از شخصیت‌ها مثل زنده‌یاد حسین نایل، استاد شفایی کیو و... و برگزاری محافل علمی - فرهنگی و نشر ویژه‌نامه‌هایی در قالب فصلنامه اندیشه معاصر، ادبیات معاصر، عدالت و امید در گرامی‌داشت از شخصیت‌های همچون شهید وحدت ملی استاد عبدالعلی مزاری، علامه کاتب هزاره، علامه شهید سید اسماعیل بلخی، آیت الله العظمی محقق کابلی، آیت الله محقق خراسانی، زنده‌یاد بصیراحمد دولت‌آبادی و ... در واقع تجلیل از دانش، تعهد، آرمان‌گرایی و ارج گذاشتن به نخبگان علمی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی جامعه می‌باشد.

از این رو محفل گرامی‌داشت از مقام علمی و تلاش‌های فرهنگی زنده‌یاد بصیراحمد دولت‌آبادی پس از آسمانی شدن او، توسط بنیاد اندیشه با همکاری دانشگاه‌های ابن سینا و گوهرشاد در ۱۵ عقرب سال ۱۳۹۷ در هتل کانتیننتال کابل با حضور شخصیت‌های سیاسی، علمی، فرهنگی و مدنی برگزار شده بود و بنا بود که ویژه‌نامه تجلیل از مقام علمی و فرهنگی ایشان در قالب مجله «عدالت و امید» نیز نشر شود، که به دلیل وقوع تحولات سیاسی در سال ۱۴۰۰ این مأمول به تأخیر افتاد که اینک ویژه‌نامه گرامی‌داشت از مقام علمی و پژوهشی زنده‌یاد بصیراحمد دولت‌آبادی در پنجمین سالیاد ارتحال وی به دست نشر سپرده شد.

یادش گرامی و روانش شاد.

سردبیر

و... و تدوین ده‌ها اثر علمی - تاریخی و کتاب در حوزه سیاسی، تاریخی، اجتماعی و مذهبی بر کسی پوشیده نیست. این تعهد و استقامت در راه هدف باعث شد که دولت‌آبادی برای همیشه دولت‌آبادی بماند و آثار و نوشته‌هایش چراغی برای آگاهی و روشنی نسل هم‌زمان و پس از وی گردد.

۴. ساده‌زیستی

یکی دیگر از ویژگی‌های مرحوم دولت‌آبادی ساده‌زیستی و عدم توجه به ذخایر مادی بود. علی‌رغم موقعیت و جایگاه شایسته وی در نزد رهبر شهید و سایر ارکان رهبری سازمان نصر و سپس حزب وحدت اسلامی، وی ساده‌زیستن را برگزید. پس از شهادت رهبر شهید استاد مزاری که توجه به قشر فرهنگی این جریان عدالت‌خواه کاهش یافته بود، دولت‌آبادی که هزینه زندگی‌اش از طریق فعالیت‌های فرهنگی او تأمین می‌شد، به شدت در مضیقه قرار گرفت اما هیچ‌گاه خود را در مقابل صاحبان زر و زور و قدرت نباخت و از خط مستقیم که انتخاب کرده بود فاصله نگرفت و بر زندگی ساده و بی‌آلایش خود تا آخر حیات طبیعی ادامه داد.

این ویژگی‌ها باعث شد که دولت‌آبادی به عنوان یک فرد شاخص و اثرگذار در میان مردم خود شناخته شود و آثار ماندگار وی همچنان چراغ راه عدالت‌جویان و روشنی‌آور تلقی گردد.

بنابراین تجلیل و تکریم از چنین شخصیت‌هایی در واقع تجلیل از فداکاری، تعهد، آگاهی‌بخشی و زمان‌شناسی است. از این رو بنیاد اندیشه بر حسب وظیفه ذاتی و اهداف آرمانی خود که همانا تحقق